

ІСТОРИЧНА ОСВІТА ЯК ЧИННИК НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ І ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО САМОЗБЕРЕЖЕННЯ УКРАЇНИ

Метою цієї розвідки є висвітлення сутності сучасної історичної освіти як чинника національної безпеки і цивілізаційного самозбереження України в умовах російсько-української війни. Широкомасштабна неспровокована і кривава війна Росії проти України привернула увагу суспільства до гострої необхідності піднесення ролі історичної складової в гуманітарній освіті. Стало остаточно зрозуміло, що минуле, сучасне й майбутнє нероздільні. Отже, вивчення історичного минулого українського народу, передусім його багатовікової боротьби за волю, свою державність та власну ідентичність набуло сьогодні особливої актуальності.

Саме вивчення історії в поєднанні з вивченням інших засадничих гуманітарних та соціальних наук формує основу політичної нації, громадянську ідентичність і патріотизм, зміцнює державницькі засади та протистоїть зовнішнім маніпулятивним впливам, які часто оперують фальсифікацією історичних фактів як інструментом ідеологічного тиску. Нав'язування фальсифікованих псевдонаукових історичних постулатів, що спираються на імперську концепцію «одного народу», стало ідеологічним підґрунтям нинішньої російської агресії. Століттями Росія фальшувала українську історію, прагнула нівелювати наші перемоги та здобутки.

А відтак, нині перед закладами вищої освіти стоїть завдання посилення історико-культурного компоненту як обов'язкової складової вищої освіти. Надто своєчасним і актуальним стало минулорічне рішення Міністерства освіти та науки України щодо збільшення вдвічі бюджету навчального часу на вивчення історичних дисциплін в університетах України, що отримало загалом схвальну підтримку української освітянської спільноти.

Історія має вивчатися на порівняно вищому рівні і в глобальному вимірі, аналізуючи закономірності, наслідки та значення історико-культурних явищ та процесів в Україні, вписуючи їх у європейський і світовий контекст. Йдеться про відхід від викладання фактів і подій історії та забезпечення усвідомлення закономірностей та суспільно-історичних процесів, що відбувалися у минулому та відбуваються нині, розуміти їх зв'язки та проводити історичні паралелі.

Акцентуючи увагу на значенні розвитку української історичної освіти, київський історик, антикознавець, професор Віктор Ставнюк вважає, що «Кожне покоління має історію переосмислювати. Без цього народ, який здобув державність, успішним бути не може. ...Історія й історики повинні тут стати важливим інструментом для прояснення та розбудови української свідомості. ...Без поглиблених українських історичних та гуманітарних студій нам не обійтись сьогодні у питаннях зміцнення нашої державності. Якщо Україна йде до Європи, якщо ми визнаємо себе частиною європейської спільноти, то мусимо сприймати європейську історію як частинку своєї національної, рідної, а не як зовнішню, чужу» (Див.: Український тиждень. 2015. Вип. 49 (421). С. 123-125).

Саме через історичну освіту головним чином в усі часи здійснювався і здійснюється

зв'язок між історичною наукою і суспільством, і саме через цей зв'язок і належне співвідношення реалізуються соціальні функції історичного пізнання, які мають перебувати в центрі уваги наукового й суспільного життя, а саме: з'ясування закономірностей історії, прогностична функція, соціальна пам'ять, виховна функція.

Початок втілення сучасної концепції історичної освіти в Україні покладений затвердженням Міністерством освіти і науки України важливого для історичної освіти документа – «Концептуальні засади реформування історичної освіти в системі загальної історичної освіти» (наказ МОН №1072 від 30 липня 2024 року. Далі – Концептуальні засади. Див.: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1072729-24>). Це рамковий документ, який орієнтує куди має рухатися історична освіта і, вважаємо, буде основою загального реформування історичної освіти в Україні, а запропоновані концептуальні засади є одним із перших, важливих елементів майбутньої всеосяжної реформи на всіх рівнях історичної освіти.

В «Концептуальних засадах...» чітко сформульовано мету і завдання історичної освіти. Мета історичної освіти – формування засобами історії національної та культурної ідентичності; виховання патріотизму, громадянської відповідальності; утвердження цінностей людського буття, зокрема цінності свободи / вільної особистості, демократії, суспільної злагоди, заснованої на повазі до різних поглядів, звичаїв і культур, релігій, та потреби їх захищати; формування готовності людини до змін, (переосмислення соціального досвіду і творення образів майбутнього.

Суть «Концептуальних засад...» можна структурувати у такому вигляді: подолання невідповідності між навчальним часом, обсягом навчального матеріалу та очікуваними результатами навчально-пізнавальної діяльності; подолання проблемних питань змістового наповнення навчальних текстів української історії; формування в процесі історичної освіти ключових компетентностей; інтеграція історичної та громадянської освіти; осучаснення програм підготовки/перепідготовки педагогів; втілення концентричного підходу до навчання історії; запровадження єдиного інтегрованого загальноосвітнього курсу історії; реалізація проблемно-тематичного підходу до формування змісту єдиного загальноосвітнього курсу історії (замість лінійно-хронологічного).

Прийняття «Концептуальних засад реформування історичної освіти» є важливим кроком до побудови цілісної, системної та україноцентричної моделі викладання історії, зорієнтованої на формування компетентнісного підходу, критичного мислення та аналітичних умінь. Концепція передбачає перехід від лінійно-хронологічного до проблемно-тематичного, інтегрованого та концентричного підходів, що дозволяє забезпечити послідовне і поглиблене засвоєння історичного матеріалу. Особлива увага приділяється також питанням удосконалення професійної підготовки вчительства, актуалізації історичних знань у контексті сучасних суспільних викликів і формування національної свідомості.

Пропоновані інноваційні підходи – інтеграція українського та світового історичного наративу, проблемно-тематичне структурування навчального матеріалу, компетентнісна орієнтація освітнього процесу – створюють передумови для формування покоління, здатного до свідомого громадянського вибору, активного захисту демократичних цінностей та збереження культурної спадщини.

Концептуальні засади реформування історичної освіти, що розпочалися в системі загальної середньої освіти, на нашу думку, мають стати основою загального реформування історичної освіти в Україні, мати продовження на наступних рівнях навчання в закладах фахової передвищої та вищої освіти.

Узагальнюючи викладене, слід констатувати, що трансформаційні процеси в сучасній українській історичній освіті, мають стратегічне значення для формування національної ідентичності, громадянської зрілості та суспільної стійкості, постають як стратегічна необхідність, що обумовлено не лише освітніми чи методологічними викликами, але й загальнодержавними завданнями збереження національної ідентичності та зміцнення демократичного світогляду.

Історична освіта в оновленому вигляді покликана не лише передавати знання, але й забезпечувати усвідомлене формування громадянської позиції, патріотизму, здатності до критичного аналізу історичних подій та їх взаємозв'язків. Такий підхід сприяє трансформації історичного курсу на всіх рівнях освіти як важливий інструмент формування цілісного гуманітарного світогляду та активної української громадянської ідентичності.

В умовах війни, глобальних викликів і тотальної інформаційної агресії історія, виходять за межі суто академічного пізнання і перетворюються на потужний світоглядний і навіть оборонний ресурс, який забезпечує інтелектуальну рамку для глибокого осмислення минулого, критичного розуміння сучасності та візонерського проектування майбутнього.

Війна драматично підсвітила історичне знання як чинник національної безпеки, опору. Історична освіта і наука у сучасних умовах має не лише реагувати на запити часу, а й виступати генератором нових смислів, концептів, моделей і стратегій поступального розвитку, ключовим ресурсом формування суб'єктності України на міжнародній арені та стати інтелектуальним і духовним підґрунтям відбудови українського суспільства після травм війни.

У цьому зв'язку розвиток української історичної освіти постає як питання національної гідності та державної ваги, як чинник національної безпеки і цивілізаційного самозбереження України, без якого неможливе ані формування національного наративу, ані консолідація суспільства в умовах постійної турбулентності глобального світу.

**Ministry of Education
and Science of Ukraine**

**National University of Life
and Environmental Sciences of
Ukraine**

**Faculty of Humanities
and Pedagogy**

**Дипломатична
академія
України**

**NATIONAL UNIVERSITY OF LIFE
AND ENVIRONMENTAL SCIENCES OF UKRAINE**

Faculty of Humanities and Pedagogy

Department of Philosophy and International Communication

**INTERNATIONAL AND INTERCULTURAL COMMUNICATION
IN SHAPING UKRAINE'S IMAGE:
DEVELOPMENT STRATEGIES**

**MATERIALS
OF THE INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE**

May 01, 2025

Kyiv

Міжнародна і міжкультурна комунікація у формуванні іміджу України: стратегії розвитку: зб. матеріалів Міжнародної наук.-практ. конф. Київ, 01 травня, 2025 р. Київ: Міленіум, 2025. 178с.

Збірник укладено за матеріалами Міжнародної науково-практичної конференції «Міжнародна і міжкультурна комунікація у формуванні іміджу України: стратегії розвитку», що її провела кафедра філософії та міжнародної комунікації гуманітарно-педагогічного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України. Наповнення рубрик синхронізовано з основними напрямками роботи конференції.

Видання розраховано на науковців, викладачів, аспірантів, студентів.

The collection is compiled on materials of the International scientific and practice conference «International and intercultural communication in shaping Ukraine's image: development strategies» a held by the Department of Philosophy and International Communication of the Faculty of Humanities and Pedagogy of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine. All the materials are synchronized with the guidelines of the conference.

Forscientists, lecturers, postgraduates, students.

Редакційна колегія:

Шинкарук В.Д., д-р філ. наук, проф. (голова); Балалаєва О. Ю., канд. пед. наук, доц., Вакулик І.І., канд. філ. наук, доц.; Культенко В.П., канд. філос. наук, доц., Лаута О.Д., канд. філос. наук, доц., Савицька І.М., канд. філос. наук, доц., Христюк С.Б., канд. іст. наук, доц.

Схвалено до друку на засіданні вченої ради
гуманітарно-педагогічного факультету, протокол № 9 від 17.04.2025

Тези подано в авторській редакції.

Автори тез відповідають за достовірність викладеного матеріалу,
за правильне цитування джерел, покликання на них і засвідчують відсутність плагіату.

Передруковувати опубліковані в збірнику матеріали
дозволяється тільки за згодою авторів.

© НУБіП України, 2025
© Автори, 2025